

Jerzy Libera

Malice Kościelne, gm. Lipnik, woj.
tarnobrzeskie, St. 25, AZP: 88-71/114

Informator Archeologiczny : badania 23, 14-15

1989

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nadal pozostawało ciemne. W stropie jamy grobowej odkryto rozległe skupisko ceramiki ze zniszczonego naczynia (amforki?) KCSz oraz nieliczne kości ludzkie (?). Wśród ceramiki wyróżniono dno, fragmenty wylewu i górnych części brzuśca z ornamentem jodełkowym (rys. 1-1). W wypełniku jamy grobowej, na różnych głębokościach, odnajdywano drobne kości i zęby ludzkie. Jama grobowa eksplorowana była ćwiartkami. Uzyskano dzięki temu jej pełne profile. Dno jamy grobowej było płaskie i sięgało gł. 140 cm, licząc od jej stropu na poziomie — 90 cm. Górna część tego wypełnika posiadała jednolitą ciemną strukturę, dolna zaś zawierała plamisty układ brunatno-brązowy z licznymi śladami działalności drobnych gryzoni. W niewielkiej odległości od jamy grobowej, w ćw. C, na gł. 90 cm odsłonięto strop trapezowatej jamy gospodarczej, która częściowo swym wkopem naruszała nasyp kurhanu od strony południowej. W rzucie poziomym posiadała wydłużony, owalny zarys o dł. 2,5 m i szer. 1,5 m, natomiast jej płaskie dno sięgało gł. 1,5 m od stropu. Jej wypełnik zawierał niewielką ilość materiału zabytkowego (sztydło kościane, drobne kości zwierzęce, nieregularną płytkę kamienną oraz kilka kości ludzkich(?)). Jama ta wydaje się być młodsza od kurhanu i najprawdopodobniej należy wiązać ją z okresem wczesnego brązu (materiały tego typu odkrywano w rozsuniętym nasypie kopca). Pierwotny nasyp kurhanu posiadał owalny, prawie okrągły zarys ze średnicą u podstawy wynoszącą 10 m i wznosił się stożkowo do wys. 2,5-3 m. Z kierunku północnego, północnowschodniego i wschodniego ograniczała go rozległa jama przykurhanowa, tzw. „glinianka”, której szerokość sięgała 5 m a największa głębokość dochodziła do 0,5 m poniżej poziomu calca. Jej przekrój poprzeczny był natomiast niekwaśny. Nie stwierdzono śladów obecności rowka przykurhanowego wokół nasypu kopca.

Fragmenty amfory odkrytej w stropie jamy grobowej pozwalają na jej rysunkową rekonstrukcję. Otrzymał się w ten sposób naczynie zaliczyć można do typu Ib amfor (wg J. Machnika — 1966). Było ono niezbyt wysokie (ok. 15 cm), przysadziste, gdzie największa wydatność brzuśca przewyższała wysokość naczynia a średnica wylewu była nieznacznie większa od średnicy dna. Górna część brzuśca zdobiona była pionowo nacinnym motywem jodełki. Amforka posiadała najprawdopodobniej dwa uszka umieszczone na największej wydatności brzuśca (niestety nie zachowane). Technologia wykonania amfory i jej typologia pozwalają datować kurhan jako „starszobrązowy”, należący do środkowoeuropejskiego horyzontu KCSz, na ok. 220 l. p.n.e. Zbliżoną amforkę odkryto w roku ubiegłym, w kurhanie, w Łubczu na stan. 24. Podobne naczynia występowały także w materiale tzw. grupy lubaczowskiej KCSz.

KURHAN NR II odznacza się w terenie jedynie ciemniejszym zabarwieniem nasypu, którego wysokość wynosiła zaledwie 20 cm. Wiosną br. na jego powierzchni znaleziono fragmenty ceramiki KCSz i dwa narzędzia krzemienne (huszczeń i wiórowiec). Oś główną kurhanu po linii N-S wyznaczono na miedzy, przebiegającej przez kurhan. Tworzyła ona swego rodzaju „ostaniec”, w którym zachowała się część pierwotnego nasypu kurhanu. Jej poprzeczne nachylenie, widoczne na profilu, przedstawia kąt spadku nasypu kopca. Biorąc to za wskazówkę do rekonstrukcji wysokości kurhanu można przypuszczać, że posiadał on pierwotnie ok. 2 m a jego stoki opadały pod kątem 45. Jama grobowa usytuowana była w południowo-zachodniej ćwiartce (D). W trakcie prac badawczych odsłonięto na gł. 30 cm od pow. gruntu tylko jej spąg (poziom — 70 cm od najwyższego punktu na miedzy). W grobie znajdował się zniszczony pochówek ludzki (szczątki przepalonych kości długich, kręgow i kilka zębów), fragmenty dużego naczynia — amfory oraz zachowany w całości miniaturowy puchar. Zabytki te tworzyły skupisko o średnicy 1 m na ile słabo czytelny zarys jamy grobowej, która posiadała prostokątny zarys o zaokrąglonych narożnikach. Jej długość dochodziła do 2 m a szerokość 1 m. W pozostałych ćwiartkach nie stwierdzono materiałów zabytkowych. Pierwotny zarys kurhanu posiadał owalny, prawie okrągły kształt o średnicy ok. 10 m. Z kierunku północnego, północnowschodniego i wschodniego ograniczała go duża jama przykurhanowa, tzw. „glinianka” o szerokości ok. 8 m i głębokości dochodzącej do 1 m. Jej przekrój poprzeczny posiadał niekwaśny kształt. Przypuszczalnie wydobywano z niej ziemię na sypanie kurhanu.

Puchar odkryty w kurhanie swym kształtem i proporcjami zbliżony jest do pucharów typu Vc (wg J. Machnika — 1966). Różni się jednak od nich brakiem zdobienia i wielkością, co nie pozwala na zaliczenie go do tej grupy. Jego wys. 8 cm, wylew posiada średnicę 7,5 cm a dno 4,2 cm, natomiast największa wydatność brzuśca 7 cm. Amfora była dużym naczyniem o wysokości ok. 25 cm z wylewem o średnicy 11 cm, brzuścem — 27 cm a dno przypuszczalnie posiadało ok. 10 cm średnicy, było płaskie i słabo wydodrębnione. Naczynie posiadało 3 pionowo przekłute uszka, usytuowane nieco powyżej największej wydatności brzuśca. Od uszek odchodzą w górę, ku szyjce, pary plastycznych wąsów. Uszka ustawione są w stosunku do siebie pod kątem prostym a na grzbiecie posiadały niewielkie zakłębienia. Amforka nie posiada żadnego ornamentu zdobniczego. Jedynie jej przydenna część nosi ślady przecierania lub wiechciowania. Naczynie to można zaliczyć do typu Ic amfor (wg J. Machnika — 1966). Oba opisane naczynia posiadają te same cechy technologiczne — mała ilość domieszki (naturalna), brązową jasną barwę i dobry wypal. Typologia wskazuje na ich schyłkowoelityczne pochodzenie, to samo wynika z ich technologii. W tej sytuacji kurhan nr II należy łączyć z drugą, schyłkową fazą środkowoeuropejskiego horyzontu KCSz i datować na ok. 2000 p.n.e.

Maciejowice, woj. siedleckie St. 1 i 2 patrz okresy brązu

Malce Kościelne, gm. Lipnik,
woj. tarnobrzskie,
St. 25, AZP: 88-71/114

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Katedra Archeologii w Lublinie

Badania prowadził mgr Jerzy Libera. Finansował UMCS w Lublinie. Pierwszy sondaż.
Grób(?) kultury pucharów lejkowatych.

W trakcie jesienianych badań AZP, na polu ornym u podnóża niedatowanego kopca (zw. tatarskim) wyorano kilka pokawałkowanych płyt piaskowca. Z rozmowy z właścicielem pola ustalono, że pochodzą one z jednego miejsca. Innych materiałów wówczas nie stwierdzono.

Z sondażu (wykop o powierzchni ? m²) wyeksplorowano kilka dalszych fragmentów płyt kamiennych, nie

tworzących jednak zwartych układów. Pod jednym z kamieni odkryto 3 zęby ludzkie. Z warstwy kulturowej uzyskano kilka innych fragmentów kości. Ponadto kilkanaście fragmentów ceramiki kultury pucharów lejkowatych, oraz dwa okazałe wióry krzemienne z surowca świeciechowskiego. Zarysu jamy grobowej nie stwierdzono. Prawdopodobnie zniszczeniu uległ bliżej nieokreślony grób KPL.

Materiały znajdują się w Muzeum Okręgowym w Sandomierzu.
Badania nie będą kontynuowane.

Marianowo, gm. Ślesin woj.
koninśkie St. 17 AZP: 52-40/115

Muzeum Okręgowe w Koninie

Badania prowadził mgr Krzysztof Gorczyca. Finansowało MDK. Drugi sezon badań.
Osada i cmentarzysko kultury pucharów lejkowatych.

Kontynuowano badania z roku poprzedniego. Złożono 3 wykopy o łącznej powierzchni 433 m².

Wykop I

Uchwycono zarys prostokątnej budowli szupowej (4x8m) o orientacji E-W. Obiekty odsłonięte w ubiegłym roku, położone na wschód od budowli, dokumentują prawdopodobnie pozostałości zabudowy gospodarczej. Bezpośrednio na północ od chaty odsłonięto nieckowatą jamę o średnicy 1,1 m i gł. 0,7 m całkowicie wypełnioną fragmentami ceramiki (3858 fr.), brytkami polepy (243), wyrobami krzemiennymi (8) i kośćmi (49). Zawierała ona także żarno nieckowate. Wstępna analiza materiału wskazuje, że są to fragmenty ok. 30 naczyń, które wyklejały się w całości. W tej liczbie znajdują się 2 naczynia grupy mątewskiej. Pozostałe, to naczynia typowe dla grupy wschodniej. Rozpoznano misy, amfory, puchary m. in. zasobowe, a także naczynia workowate. Wszystkie noszą ślady wtórnego przepalenia. Zarejestrowano również fragmenty „detali architektonicznych” w postaci wałków polepy zdobionych odciskami pazaokciowymi.

Trzecie naczynie grupy mątewskiej odsłonięto na południowy-wschód od budowli w niewielkiej jamce.

Wykop II

Położony 80 m na północ i 40 m na zachód od wyk. I. Dostarczył materiału jedynie z warstwy I. Obiektów nie zarejestrowano. Zastanawiające jest nasilonie w tym miejscu występowanie materiału krzemienno (głównie czekoladowego) m. in. siekierka.

Wykop III

Położony 100 m na północ i 50 m na zachód od wykopu I. Odslonięto tutaj 4 obiekty sepulkralne:
ob. 35 — trapezowata obstawa kamienna z otoczaków, wym. 1,4x0,7x0,45 m, oś E-W. Zawierał kilka drobnych fragmentów kości, 1 fr. ceramiki i odłupek krzemienno.

ob. 36 — j.w., wym. 1,1x0,7x0,6 m, oś SW-NE. Przykryty był brukiem, zawierał 2 fr. ceramiki, 2 drobne kości, 1 odłupek krzemienno.

ob. 37 — nieckowata jama o fr. 0,5 m i gł. 0,2 m. Na jej obrzeżu znaleziono 3 otoczaki. Zawierała skupisko przepalonych kości dziecięcych (m. in. zęby mleczne) oraz 1 fr. ceramiki.

ob. 38 — grób domniemany, było to skupisko wkopanych otoczaków, bez materiału.

Podsumowując wstępnie uzyskane wyniki wydaje się dopuszczalne twierdzenie, że uchwycono osadę „jednodworczą” z przyległym cmentarzyskiem. Czas jej użytkowania najprawdopodobniej nie przekraczał jednego pokolenia. Po pożarze została porzucona. Funkcjonowała w fazie III C lub początkach IVA.

Materiał i dokumentacja znajdują się w Muzeum Okręgowym w Koninie.

Badania będą kontynuowane.

Mitki, gm. Elk woj. suwalskie St. 4 patrz paleolit i mezolit

Mszana, gm. Brodnica woj. toruńskie St. 14 patrz paleolit i mezolit

Nowy Dwór, gm. Dąbrowa
Biskupia, woj. bydgoskie,
St. 16, AZP: 45-42

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
Instytut Prahistorii Zakład Prahistorii Polski
w Poznaniu

Badania prowadził mgr Piotr Chachlikowski. Finansował Uniwersytet Warszawski.
Drugi sezon badań. Osada kamieniarzy kultury pucharów lejkowatych.

Kontynuowano eksplorację zwartego układu źródeł poprodukcyjnych kamieniarstwa (niekrzemionkowych surowców skalnych), identyfikowanego z tzw. „dzielnica produkcyjną” tutejszego osiedla KPL. Miały one na celu rozpoznanie cech planigrafii dalszych koncentracji kamieni zarejestrowanych (w efekcie szczegółowej inwentaryzacji powierzchniowej) w północnej części wspomnianej „dzielnicy”, w szczególności zaś weryfikację hipotezy istnienia tutaj kolejnych miejsc obróbki-warsztatów.

Łącznie wyeksplorowano 100 m² gdzie odkryto ogółem 27 obiektów, z czego 4 to tzw. „jamy” gospodarcze, a 23 to dolki postępowe. Zespół źródeł ruchomych tworzy ogółem 1068 przedmiotów, w tym 94 fr. naczyń KPL, 6 wytworów z krzemienia (wszystkie narzędzia, z czego 5 z krzemienia czekoladowego) i 968 wytworów z kamienia.

W efekcie badań zarejestrowano 3-4 zwarte koncentracje źródeł, wśród których zdecydowanie dominują grupy debitażu z produkcji kamieniarzkiej, zwłaszcza odpady korowe dużych rozmiarów. Odkryto także, nieliczne wprawdzie, surowiki — glazy i otoczaki bez śladów obróbki. Wszystkie one dokumentują proces wstępnego przetworstwa eratyków w celu usunięcia amorficznych, zbędnych w produkcji grafitu oraz uformowania półsurowca. Wśród przetwarzanych surowców przeważają różnogatunkowe gnejsy i granity, w dalszej kolejności dioryty,